

До спеціалізованої вченої ради Д 64.055.01
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

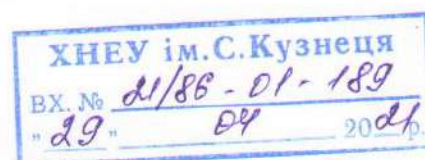
на дисертаційну роботу Черноіванової Ганни Степанівни
«Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

Інноваційна діяльність та інноваційна праця є важливими передумовами конкурентоспроможності та економічного зростання кожної країни. З цих причин питанням підвищення ефективності інноваційної діяльності та розвитку змісту і характеру інноваційної праці приділяється значна увага науковців і практиків-управлінців і в Україні, і особливо – у сфері виробничої діяльності.

Об'єктивна необхідність посилення інноваційного характеру виробничої діяльності в умовах високої мінливості споживчих запитів і потреб обумовлює особливу значущість проблеми активізації інноваційної діяльності та праці управлінського персоналу, насиченості процесу і змісту інноваційної праці новими компонентами. Разом із тим, існуюча складна ситуація у сфері інноваційної діяльності та інноваційної праці в Україні зумовлює необхідність застосування системного підходу до управління інноваціями та інноваційною працею на підприємстві з використанням релевантних організаційних і дієвих економічних важелів. В свою чергу, формування їх обґрунтованої сукупності потребує чіткої ідентифікації сутності та складових організаційно-економічного забезпечення управління інноваціями та інноваційною працею. Тому дисертаційна робота Черноіванової Г.С., яка присвячена розробці теоретичних і прикладних засад організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємств є актуальною, має важливе наукове значення і практичну цінність.

Дисертація Черноіванової Г.С. виконана відповідно до планів держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри бухгалтерського обліку

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темою «Консолідація обліково-аналітичної інформації в організації управління безпекою інноваційного розвитку великомасштабних економіко-виробничих систем: теорія та методологія» (номер державної реєстрації 0115U002375) та науково-дослідної роботи кафедри менеджменту та бізнесу «Методичні засади гармонізації взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем» (номер державної реєстрації 0117U000428), в межах яких автор обґрунтовує концептуальні засади визначення трудомісткості та нормування інноваційної праці.

Матеріали дисертації також використані при виконанні госпрозрахункових науково-дослідних тем Полтавської державної аграрної академії «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів» (номер державної реєстрації № 0117U003102) (протокол №32 від 27.06.2017 року); Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Макроекономічне планування та управління системою вищої освіти України: філософія і методологія» (номер державної реєстрації № 0117U002531) (протокол №2 від 23.06.2017 року); наукового журналу «Економіка і фінанси», м. Дніпропетровськ «Підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм в умовах фінансово-економічної нестабільності» (ДР0114U006193), в межах яких обґрунтовано концептуальні положення щодо забезпечення управління інноваційною складовою діяльності підприємства.

На підставі вищеописаного можна зробити висновок, що тема дисертації є актуальною, а результати дослідження знайшли використання під час виконання науково-дослідних тем.

2. Зміст дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота охоплює дослідження широкого кола питань, які знайшли своє відображення у відповідній структурі та змісті. Дисертація має традиційну структуру та складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 548 сторінках. Список використаних джерел нараховує 395 найменування.

Мета дослідження обумовила постановку та вирішення сукупності наукових завдань, пов'язаних з науковим обґрунтуванням та розробкою теоретичних, методологічних, науково-методичних засад та практичних

рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємств. Це дало змогу отримати ряд наукових результатів.

У першому розділі «Методологічні основи забезпечення інноваційної праці на підприємстві» дисертанткою уточнено і доповнено понятійно-категорійний апарат предметної галузі «інноваційна праця» (с.59,80-81,85-87,92); обґрунтовано теоретичне підґрунтя системного управління інноваціями, який спирається на сучасне розуміння економічних відносин в сфері інноваційної діяльності (с.42-64); обґрунтовано концептуально-методологічний підхід до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві (с.85-102).

Для розкриття концептуально-методологічного підходу у відповідності до нової сутності інноваційної праці в сучасних умовах надано трактування сутності базових категорій предметної галузі та запропоновано поєднати системний, процесний, ситуаційний, функціональний і стратегічний підходи до організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною складовою діяльності промислового підприємства.

У другому розділі «Методологічний базис управління інноваційною працею» визначено особливості розвитку інноваційної діяльності та інноваційної праці (с.106-134); обґрунтовано інструментарій оцінювання інноваційної діяльності та інноваційної праці підприємства (с.106-130); обґрунтована класифікація видів оргструктур за критеріями (с.146-148); розроблено науково-методичний підхід до управління інноваційною працею в сучасних умовах (с. 154-171);

Дисертанткою здійснено комплексний аналіз інноваційної діяльності та інноваційної праці в Україні за 2000-2019 роки, використовуючи відповідні статистичні дані. Побудовано логіку процесу оцінювання інноваційної діяльності та інноваційної праці підприємств. Запропоновано використання глобального інноваційного індексу для оцінки й аналізу макросередовища підприємств. Встановлено взаємозв'язок життєвого циклу інновацій з трансформаціями організаційних структур та обґрунтовано, що на кожній зі стадій найліпшими є певні види оргструктур: матрична, проектна, дивізійна.

Сформовано науково-методичний підхід до управління організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві, який враховує новий зміст інноваційної праці в сучасних умовах, базується на

гуманістичній парадигмі, та дозволяє диференціювати використання організаційних структур за різними етапами інноваційного процесу.

У третьому розділі «Організаційно-економічні засади управління інноваційною працею» визначено послідовність етапів та процесів організації праці як підґрунтя для нормування інноваційної праці (с.197-210); сформовано авторський науково-прикладний підхід до визначення трудомісткості та нормування інноваційної праці (с.176-196, 211-229). Особливої уваги заслуговує запропонований автором підхід до організації інноваційного процесу на підприємстві, який містить визначення його послідовності та встановлення особливостей інноваційної праці на стадіях та етапах.

Авторкою уточнено науково-прикладний підхід до визначення трудомісткості та нормування інноваційної праці на підприємстві, який збагачено диференціацією методів нормування за різними видами трудових операцій та розробленою матрицею вибору відповідно до етапів інноваційного процесу. В основу даного підходу покладено обґрунтування змісту стадій та етапів інноваційного процесу; рекомендації з визначення трудомісткості залежно від методу нормування інноваційної праці та встановлення трудомісткості окремих етапів інноваційного процесу; послідовність під час нормування інноваційної праці.

У четвертому розділі «Механізм організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною працею на підприємства» методологічно обґрунтовано механізм організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві (с.241-246); розроблено процедуру формування цього механізму, встановлено зміст та взаємозв'язки складових, визначено зворотні зв'язки, розроблено методичний інструментарій організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці (с.251-275). Виділено складові механізму організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці: економічну, організаційну, управлінську та забезпечуючу і впорядковано їх зміст (276-300).

У п'ятому розділі «Розробка методичного інструментарію організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві» обґрунтовано послідовність вибору моделі організації інноваційного процесу (с.305-307), визначено перелік критеріїв та індикаторів вибору моделі (с.308-320), сформовано структуровану систему інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління (с.321-339), побудовано систему оцінювання

інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління (с.340-364).

Вагомим авторським доробком є обґрунтування процедури вибору моделі організації інноваційного процесу на підприємстві з урахуванням факторів впливу, яка базується на використанні методу аналізу ієрархій.

На увагу заслуговує і сформована складноструктурована система інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління та запропонована система їх оцінювання з побудовою профілів для трьох видів інноваційної праці: креативно-винахідницька, креативно-управлінська та рутинна.

Прикладне значення має запропонований дисертанткою інструментарій оцінювання інноваційних компетентностей фахівців у галузі управління, який містить обґрунтування складу інноваційних компетентностей, до яких віднесено: творчі інноваційні компетентності, комерціалізації інновацій, управління впровадженням інновацій та персональні якості фахівця. Це надасть можливість побудувати еталонні профілі фахівців в галузі управління, врахування яких сприятиме підвищенню ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Висновки до розділів та по роботі в цілому концентровано відображають зміст основних розділів дисертації, відповідають меті та завданням дослідження.

В цілому дисертацію можна вважати завершеною науковою працею, результати якої характеризуються науковою новизною та вирішують важливе наукове завдання формування організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємства.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна

Ознайомлення зі змістом дослідження та автореферату підтверджує глибинність опрацювання і розроблення здобувачкою проблематики досліджуваної теми, достовірність та новизну наукової роботи.

У відповідності до теми, мети і окресленого кола завдань дослідження результати, отримані Черноівановою Г.С. вказують на наукову новизну, практичне спрямування дослідження та наявність предмету для публічного захисту. Логічна структура дослідження визначається його метою, завданнями, науковою новизною й отриманими теоретичними та практичними результатами.

Результати дослідження є достатньо обґрунтованими, мають важливе значення для науки і практичної діяльності, що підтверджується коректністю постановки наукових та прикладних завдань дослідження, комплексністю застосованих загальнонаукових і спеціальних методів пізнання: аналізу, синтезу та логічного узагальнення; компаративного; експертного; структурно-логічного; регресійного; матричного; економічного та математичного, статистичного та регресійного аналізу; експертних оцінок; емпіричного дослідження; аналізу ієрархій; формалізації; групування та систематизування. Кваліфіковане використання дослідницьких методів дозволило здобувачці зробити особистий внесок у розвиток теоретичних та науково-методологічних основ організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємствах. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження підтверджено їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях у 2015-2020 рр. та публікацією у наукових виданнях.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та науково-методичних положень щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємств. До найбільш вагомих здобутків дисертанта, що відрізняються науковою новизною слід віднести такі:

вперше обґрунтовано поетапний вибір моделі організації інноваційного процесу з використанням методу аналізу ієрархій, визначено перелік критеріїв та індикаторів вибору, що дозволило побудувати матрицю, яка враховує ступінь конкурентності середовища та 4 групи факторів впливу середовища на інноваційний процес (важливість інновацій для підприємства, наявність потенціалу інновацій, можливість впровадження інновацій, наявність ризиків) (с.305-320). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 1;

вперше розроблено науково-методичний підхід до оцінювання інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління підприємств й організацій, що базується на побудові нової, складноструктурованої системи інноваційних компетентностей (с.321-339). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 6, 23,34;

вперше сформовано концептуально-методологічний підхід до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці, який

відрізняється визначенням змісту та складових, переліку принципів, як загальних так специфічних та інструментів, що дозволяє обґрунтувати складові механізми організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємства (с.85-102). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 3,4,8,10,11,15,18,24,36;

вперше розроблено науково-методичний підхід до управління ІП на підприємстві, у відповідності новій сутності ІП в сучасних умовах, та використання сполучення функціонального, процесного, ситуаційного, системного та стратегічного підходів, та включає до себе обґрунтування вибору організаційних структур для різних етапів життєвого циклу інновацій та переліку методів оцінки ефективності управління інноваційної праці (с.154-171). Відображено у публікаціях за списком автореферату: №8,11, 14, 15, 19,35,36.

удосконалено інструментарій оцінювання інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління, на основі обґрунтування складу інноваційних компетентностей, особливістю якого є структуризація відносно функцій управління та побудування еталонних профілів фахівців – носіїв інноваційних компетентностей за допомогою ранжування важливості інноваційної компетентності та застосування експертного методу для рейтингування (с.321-364). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 6, 23,34;

удосконалено науково-прикладний підхід до визначення трудомісткості та нормування інноваційної праці на підприємстві, який збагачено диференціацією методів нормування за різними видами трудових операцій: креативно-винахідницьких, креативно-управлінських та рутинних, та розробленою матрицею вибору у відповідності до етапів інноваційного процесу (с.176-196,211-229). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 2,9,12,16,26,39,33,30.

4. Теоретичне та практичне значення наукових результатів

Теоретичне значення одержаних в роботі Черноіванової Г.С. результатів полягає у вирішенні науково-методологічної проблеми розробки теоретико-методологічних засад організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що науково-методологічні положення та узагальнення доведені до рівня конкретних методичних і практичних рекомендацій, які впроваджено у діяльність низки господарюючих суб'єктів: ДП «ЦКБ «Протон», АТ «Турбоатом» (довідка № 01-05 від 20.06.2018), ДП «Завод ім. В. О. Малишева» (довідка № 3063/гі від 05.07.2018), ТОВ «СЕМ-ЕМЗ» (довідка №02-10 від 20.09.2018), ТОВ «ЛОТ» (довідка №03/04 від 4.09.2020).

Запропоновані автором теоретико-методологічні і науково-методичні положення використовуються у навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та застосовуються при викладанні навчальних дисциплін «Інноваційний менеджмент», «Управління персоналом» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент», а також під час написання кваліфікаційних робіт бакалаврів та магістрів (довідка № 18/86-23-175 від 26.07.2018).

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам МОН України та повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

За обсягом і оформленням дисертація Черноіванової Ганни Степанівни «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві» та підготовлений автореферат відповідають встановленим вимогам до докторських дисертацій. Структура роботи логічна і повністю узгоджується з її назвою, метою та завданнями дослідження. Зміст автореферату є ідентичним змісту основних положень дисертації.

За тематикою та змістом викладених результатів дисертація Черноіванової Г.С. відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) та профілю спеціалізованої вченої ради Д 64.055.01 Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

У відкритому друці за темою дисертації здобувачем опубліковано 41 наукова праця (загальним обсягом 33,24 ум.-друк. арк.), з яких 5 монографій (1 з них одноосібна); 23 статті у наукових фахових виданнях (у т.ч. – 22 у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз та у наукових періодичних виданнях інших держав, з яких дві статті у періодичному виданні, проіндексованому у базі даних Scopus та одна 1 стаття у

періодичному виданні, що входить до наукометричної бази даних Web of Science), 13 тез доповідей (із них 1 Scopus). У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок Черноіванової Г.С. відображено повною мірою. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

6. Ідентичність автореферату та основних положень дисертаційної роботи

Текст автореферату відбиває основні положення дисертації. Висновки та рекомендації, опубліковані в наукових працях і авторефераті, ідентично відображають зміст дисертації та основні положення наукової новизни. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені на захист, не містять наукових результатів, викладених у кандидатській дисертації.

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи

Позитивно оцінюючи проведене Черноівановою Ганною Степанівною дослідження та визнаючи наукове й практичне значення отриманих нею результатів, слід звернути увагу на деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження:

1. З наведеної у роботі дефініції «інноваційна праця» (с. 80-81) не зовсім зрозуміла позиція авторки щодо меж означеної категорії, скажімо, чи належить, створення витвору мистецтва до інноваційної праці.

2. Виділений авторкою перелік принципів управління інноваційною працею включає принцип обґрунтованого ризику на всіх етапах життєвого циклу інновацій. У той же час, не зрозуміло, як саме авторка пропонує обґрунтовувати ризик на різних етапах життєвого циклу інновацій та який рівень ризику можна вважати прийнятним (с.100).

3. Не зовсім зрозумілим є виокремлення авторкою різних видів інноваційної праці: креативно-винахідницької, креативно-управлінської і рутинної. Судячи із назви таких видів інноваційної праці, вони мають розрізнятися за змістом та за місцем у процесі управління інноваційною працею, проте з пояснень на (с.193-195) роботи виходить, що вони відрізняються швидше ступенем новизни, а, наприклад, прикладні НДР відносяться як до креативно-винахідницької, так і до креативно-управлінської праці.

4. Механізм організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною працею, наведений на рис. 4.1 (с. 245) дисертації, містить зокрема такі методи управління, як адміністративні, економічні, соціально-психологічні та організаційно-правові. Проте не зрозуміло, як саме авторка диференціює адміністративні й організаційно-правові методи управління інноваційною працею, адже, судячи з їх назви, організаційно-правові методи можуть становити підмножину адміністративних методів управління інноваційною працею.

5. На с. 301 роботи авторка пропонує застосовувати комплексний підхід для оцінки ефективності інноваційної праці, і одним з критеріїв ефективності інноваційної праці вона називає ступінь впливу факторів зовнішнього середовища і наявність загроз. При цьому не зрозуміло, як саме вплив факторів зовнішнього середовища і, зокрема, загроз може характеризувати ефективність інноваційної праці на підприємстві.

6. На с. 306 роботи авторка рекомендує лінійну форму організації інноваційного процесу як одну з таких, що необхідно використовувати під впливом високої невизначеності зовнішнього середовища. Це твердження є дискусійним, адже висока невизначеність зовнішнього середовища потребує частого перегляду попередньо прийнятих рішень, а отже, лінійна модель інноваційного процесу в таких умовах не є оптимальною.

7. Як можна зрозуміти з табл. 5.4 дисертації (с. 318), авторка вважає, що мережева організаційна структура є доволі ефективною формою організації креативно-управлінської інноваційної праці. Проте хотілося б зауважити, що згаданий тип структур пов'язаний із залученням зовнішніх незалежних організацій до процесів, виконуваних підприємством, що суттєво скорочує ступінь безпосереднього контролю керівництва підприємства над такими процесами, а отже, може значно ускладнювати реалізацію управлінської компоненти інноваційної праці.

В цілому висловлені зауваження та дискусійні моменти не знижують науково-практичну цінність дисертаційної роботи Черноіванової Г. С. та її позитивну оцінку.

8. Загальні висновки

Дисертація Черноіванової Ганни Степанівни на тему «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві» містить

положення та результати, які мають наукову новизну та у сукупності вирішують важливу наукову проблему обґрунтування й розробки теоретичних, методологічних засад та науково-методичних і практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємства.

Дисертація є завершеним самостійним дослідженням, проведеним на належному рівні. Відмітними рисами проведеного дослідження є обґрунтованість висновків та рекомендацій, вагомість отриманих наукових результатів та їх прикладний аспект. Науковий рівень проведеного дослідження та зміст роботи свідчать про глибоку обізнаність автора щодо предмета дослідження, володіння методичним апаратом, вміння надати критичну оцінку великому масиву наукової інформації.

За рівнем теоретичних, методологічних та методичних розробок дисертаційна робота Черноіванової Ганни Степанівни «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві» відповідає вимогам до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності – 08.00.04 – економіка та економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), її зміст і оформлення відповідають вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 зі змінами та доповненнями, а її автор – Черноіванова Ганна Степанівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

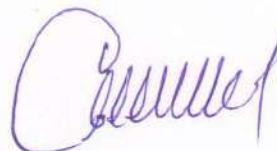
д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, адміністрування
та готельно-ресторанної справи
Хмельницького національного університету
Міністерства освіти і науки України

В.В. Стадник

Підпис Стадник В.В. засвідчую

Проректор з наукової роботи

О. М. Синюк